

Finansklagenemnda Skade

Avgjørelse FinKN 2025-292

19.3.2025

Gjensidige Forsikring ASA

Retts hjelp

Tvist knyttet til lånebedrageri – unntak for erverv?

Sikrede fremsatt krav om dekning av advokatutgifter i anledning tvist knyttet til en låneavtale. Sikredes advokat hadde tatt ut stevning på vegne av 52 saksøkere (långivere), som alle var forledet til å utbetale betydelige summer mot at de skulle motta en relativt høy rente. Lånene var blitt sikret med inneståelseserklæringer fra advokatfirma B, men det ble våren 2024 oppdaget at det ikke eksisterte noen reelle låntakere, og at låneavtalene var forfalsket. Stevningen var tatt ut mot ansvarsforetaket til B. Sikrede hadde selv gitt et lån på kr 500 000, noe som fremgikk av en inneståelseserklæring signert av en advokat i B. Foretaket avslo 22.11.24 søknaden om retts hjelp med henvisning til unntaket for «Tvist som har sammenheng med sikredes yrke eller erverv» og anførte at lånet hadde et profesjonelt preg. Det viste bl.a. til lånebeløpets størrelse, renten på 14 %, og at det var tatt opp hos en advokat. Sikrede var uenig og hevdet tvisten ikke hadde med erverv å gjøre. Han var pensjonist, tidligere seniorkonsulent og hadde ikke tidligere ytt lån eller foretatt tilsvarende investering. Hans formuesstilling tilsa at lånebeløpet ikke var unormalt for privat plassering av hans sparepenger. Utlånet krevde lite oppfølging, fremsto å ha lav risikoprofil og sikrede stolte på rådene fra advokaten som var utdannet siviløkonom. Foretaket påpekte at sikredes formuesstilling ikke var dokumentert, og hevdet subsidiært at forholdene måtte anses som en fellestvist, sammen med de øvrige kravene. Nemndas flertall kom til at unntaket for erverv kom til anvendelse, og viste til at utlånet hadde mer preg av næringsmessig forvaltning av kapitalen enn av passiv sparing av oppsparte midler.

Saksfremstilling

Saken gjelder krav om retts hjelpdekning for tvist knyttet til lånebedrageri.

Sikredes retts hjelpforsikring omfatter nødvendige og rimelig utgifter til advokat når sikrede er part i tvist, men har unntak for «Tvist som har sammenheng med sikredes yrke eller erverv».

Sikrede søkte 17.6.24 om dekning av advokatutgifter for «Tvist om erstatning», og forklarte at kravet var fremsatt 9.6.24 og bestridt 15.6.24. Sikrede forklarte videre:

Gjelder omtalt bedrageri av utlånte penger til en advokat i Jeg har overført et større pengebeløp som er borte. Saken gjelder flere personer og er under etterforskning av bl.a. advokatfirma S.. [...]

Sikrede informerte også om at motparten var en avdød advokat som var anmeldt for bedrageri av betydelige beløp fra sikrede og ca. 30 andre.

Foretaket etterspurte 1.8.24 dokumentasjon for at det var oppstått en tvist (et konkret krav som var fremsatt og bestridt), for den økonomiske interessen, samt en fullstendig liste over partene på sikredes side av saken.

Sikrede svarte 7.8.24 at han hadde sendt advokatfirma S krav på beløpet han hadde overført til avdøde advokat. Tvisten bestod i at dette kravet ikke var godtatt, at den økonomiske interessen

fremgikk av dette, og at fullstendig liste over alle parter på hans side ikke var offentliggjort.

Foretaket purret 23.8.24 på dokumentasjon for sikredes krav. Foretaket viste til at den økonomiske interessen ville være størrelsen på fremsatt krav og påpekte at det var unntak for dødsboskifter, erverv, herunder enkelte typer lånevirkksomhet, samt enkelte straffe- og erstatningssaker.

Sikrede svarte 10.9.24 at hans sak ikke var omfattet av de nevnte unntakene for rettshjelpdekning. Foretaket gjentok 24.9.24 at det måtte få etterspurt dokumentasjon, og at det også ønsket avtalen sikrede hadde hatt med avdøde advokat. Sikrede svarte 16.10.24:

[...] Kravet knytter seg til utført bedrageri av ..avdøde advokat.., som var advokat og deltager i Advokatfirmaet B.. og senere Advokat ..avdøde .. ENK. Det ble den 21. juni søkt dekning under profesjonsansvarsforsikringen og kriminalitetsforsikringen til ..advokatfirma B.. hos Gjensidige.

Gjensidige avslo forsikringsdekning den 27. september, og det er siden tatt ut stevning i saken.

Sikrede vedla kravet av 21.6.24 fra S:

Det vises til vår henvendelse på e-post 10. juni 2024, som gjelder krav fra ulike selskaper og privatpersoner som er representert av Advokatfirmaet S... Kravene knytter seg til en rekke ulike bedragerier utført av avdøde ..., som var advokat og deltaker i Advokatfirmaet B.. i perioden fra 1999 – 2023.

[....]

Vi er blitt opplyst av ..avdødes.. advokat at krav vi har fremsatt i brev av 6. juni 2024 er blitt videreformidlet, og at Gjensidige har arbeidet med saken en stund sammen med sikrede. Det forutsettes derfor at bakgrunnen for kravene og faktum knyttet til dette er godt kjent.

Vi representerer følgende Långivere som er skadelidte med krav overfor ..advokatfirmaet B..:

Bilag 1 Oversikt lånedokumentasjon per 19. juni 2024

Oversikt over tap per 21. juni 2024 følger som:

Bilag 2 Oversikt lån per 19. juni 2024 i perioden 2016 - 2023

2 DEKNING UNDER PROFESJONSANSVARSFORSIKRINGEN

[.....]

Ansvarsgrunnlaget for kravene presentert i bilag 2 til dette brev er ..avdøde advokats.. bedrageri ovenfor Långiverne, gjennom å tilby dem å låne ut penger til en gunstig rente. [...]

[.....]

Et illustrerende eksempel, som viser den saklige tilknytningen mellom ..advokatfirma Bs.. advokatvirksomhet og bedrageriene fremkommer i e-post av 28. februar 2017 fra ... til ..avdøde advokat.. oppsummerer da overfor ..avdøde advokat.., som bekrefter følgende:

Vi forstår at du har drevet med denne type utlånsvirksomhet sporadisk i 15 år og at det ikke er nødvendig å inneha konsesjon. Vi forstår videre at utlån ikke er en del av kjernevirksomheten til advokatfirmaet, kun et tilbud til eksisterende klienter som har solgt en virksomhet. Midlene fra salget er plassert på deres klientkonto og midlene ikke er tilgjengelige for kunden. Det er en enklere prosess for kunden å låne penger i gråmarkedet (gjennom advokatkontoret) til en høy rente enn å låne fra en bank hvor det må stilles pantesikkerhet. Det er ikke mulig pantsette midler på klientkonto.

[.....]

Sikrede fremla også svarbrevet fra ansvarsforetaket av 27.9.24:

Det vises til tidligere korrespondanse, herunder deres brev av 3. juli 2024, hvor det fremmes krav på NOK 388 766 234 med tillegg av renter mot Gjensidige Forsikring ASA (Gjensidige), som sikkerhetsstiller og ansvarsforsikrer for ..Advokatfirma B.. under den kollektive forsikringsavtalen mellom Advokatforeningen og Gjensidige, som ..advokatfirma B. har sluttet seg til. Kravet synes bygget på at ..advokatfirma B.. skal ha et erstatningsansvar for at ..avdøde advokat.. skal ha forledet deres klienter til å tro at han formidlet lån til

reelle låntakere til høy rente, men i realiteten var det ikke et reelt låneforhold og ..avdøde advokat.. tilegnet seg midlene selv.

[....]

Gjensidiges foreløpige standpunkt basert på den faktiske fremstillingen av saken som er offentlig tilgjengelig per i dag, er at det ikke er grunnlag for erstatningskravene mot ..advokatfirma B.. og at et eventuelt erstatningsansvar for ..advokatfirma B.. ikke er dekket av ansvarsforsikringen de har tegnet hos Gjensidige. Hvorvidt det kan være dekning under kriminalitetsforsikringen kan ikke Gjensidige mene noe om foreløpig.

Foretaket etterlyste 8.11.24 avtalen sikrede hadde hatt med avdøde advokat. Sikrede hevdet 11.11.24 at saken ikke gjaldt erverv og vedla en inntættelseserklæring datert 16.3.24 fra avdøde advokat, hvor det sto:

Undertegnede inntættar herved for riktig tilbakebetaling av kapital, NOK 500.000 med tillegg av renter, jf. nedenfor, overfor ..sikrede.., långiver i henhold til etablert sikkerhet.

Låntaker er ..A..

Plasseringen kan bringes til forfall ved påkrav. Det er avtalt en gjensidig oppsigelsesfrist på 3 måneder fra plasseringstidspunktet, 15.03..2024

Renter beregnes med 14 % p.a. fra 15.03.2024 til innfrielse.

Det er deponert underliggende sikkerhet med kr. 600.000 til sikkerhet for plasseringen. Beløpet vil kunne benyttes til dekning av kapital og renter ved et eventuelt mislighold etter avtalt motregning.

Foretaket avsto 22.11.24 søknaden om rettshjelp med henvisning til unntaket i vilkårene for tvist som har sammenheng med sikredes «erverv». Det viste til at nemndspraksis tilsa at også lån foretatt av privatpersoner faller innenfor unntaket om det er lån med «profesjonelt preg», jf. FinKN 2019-240, og videre at:

Det følger av låneavtalen at låneavtalen gikk ut på et lån på kr 500 000 med 14% p.a. Basert på en helhetsvurdering iht. Finansklagenemndas praksis, som tar utgangspunkt i blant annet størrelsen og arten av de konkrete investeringer tvisten gjelder samt sikredes plasseringshorisont og risikovilje, må et lån av denne størrelse og med høye rente klassifiseres som "erverv". Dette er i tråd med tidligere praksis hos Finansklagenemnda, herunder sak 2019-240 nevnt over. Hertil følger at lånet er tatt opp hos en praktiserende advokat, et moment som profesjonaliserer låneforholdet.

Sikrede krever rettshjelp for tvist om lån på kr 500 000 gitt 16.3.24 av oppsparte midler. Uttrykket «erverv» tilsier at det må være tale om en inntektsgivende næringsvirksomhet, og det at øvrige deler av unntaket retter seg mot yrke taler for at det må avgrenses mot privat inntektsbringende virksomhet. I LG-1993-1002 ble det uttalt at «Med 'sikredes erverv' må da forstås en virksomhet av noen varighet og av en viss fasthet med sikte på å skaffe inntekt til levemåten». I FinKN 2019-240 ble det om unntaket for «erverv» konkludert med at utstedelse av lån er å anse som «erverv», men at formålet med begrensningene i rettshjelpdekningen var å avgrense mot virksomheter med mer profesjonelt preg. Iht. FinKN 2010-167 er det forhold at investeringen er gjort for å tjene penger ikke avgjørende, og tvist om enkeltstående investering av en privatperson vil normalt omfattes av rettshjelpsdekningen, jf. FSN 4684.

Sikrede bestrider at hans lån er profesjonelt erverv. Det dreier seg om en enkeltstående investering som krevde lite oppfølging. Etter utbetaling skulle det betales en fastsatt rente frem til tilbakebetaling. Lånet hadde lav risikoprofil som følge av inntættelseserklæringen som garanterte for tilbakebetaling med underliggende sikkerhet på kr 600 000. Plasseringene kunne bringes til forfall ved påkrav etter oppsigelsesfrist på tre måneder. Han hadde ingen særlige forutsetninger for en slik investering, men stolte på rådene fra avdøde, som var advokat og utdannet siviløkonom. Sikrede var pensjonist, tidligere seniorkonsulent, og han hadde ingen tilknytning til investerings- eller utlånsvirksomhet. Han hadde ikke tidligere ytt lån eller foretatt tilsvarende investeringer.

Lånets karakter tilsier at det ikke utgjør en virksomhet med profesjonelt preg. At lånet ikke var av ubetydelig størrelse og sikret relativt høy rente er ikke avgjørende, jf. LB-1999-562. I lys av sikredes formuesstilling var ikke lånebeløpet unormalt for privat plassering. FinKN 2019-240 er ikke sammenlignbar, idet han har foretatt en passiv investering mot tilbakebetaling av en fast rente og utlånet fremsto å ha svært begrenset risiko. Avdøde advokat var ikke engasjert som investeringsrådgiver, men var fasilitator og pådriver for lånet. Sikrede ble involvert i avdøde advokats lånevirksomhet via bekjente, som også hadde investert penger gjennom ham, og avdøde advokat var svært pågående for å få i stand lånet. De nevnte forhold tilsier at tvisten ikke har sammenheng med hans erverv, slik at dette unntaket ikke kommer til anvendelse.

Ifølge sikrede har advokatfirma H inngitt klager i tilsvarende sakskompleks på vegne av mange ulike parter mot tre andre foretak som alle har innvilget rettshjelpdekning, men kommet til at dekningsbeløpet skal deles på antall parter i saken.

Forsikringsforetaket har i det vesentlige anført at unntaket i vilkårene for tvist som har sammenheng med «erverv» kommer til anvendelse. Formuleringen «har sammenheng med» innebærer etter ordlyden at enhver sammenheng med yrke eller erverv er tilstrekkelig, jf. FKN 2010-79, 2012-222 og 2016-31. Ordlyden åpner for at tvisten kan ha «sammenheng med» yrke eller erverv «selv om den også har sammenheng med private forhold», jf. FinKN 2012-222, og formuleringen «erverv» betyr enhver virksomhet for å tjene penger, jf. FinKN 2015-159. Finansklagenemnda har lagt til grunn at det må være tale om et visst profesjonelt preg, jf. FinKN 2010-167. I FinKN 2019-240 er det uttalt at vurderingen av profesjonelt erverv beror på «en helhetsvurdering». Foretaket mener sikredes krav gjelder «erverv» med et visst profesjonelt preg, noe som underbygges av at låneavtalen ble inngått med bistand fra avdøde, som både var advokat og siviløkonom. Størrelsen på lånet og den fastsatte renten underbygger også at man har beveget seg over i et profesjonelt steg. Foretaket viser i den anledning til sakens opplysninger om at «Saksøkerne har blitt forledet til å utbetale betydelige summer som lån til navngitte tredjeparter, mot at de skulle motta en relativt høy rente». Det forhold at sikrede opplyser at han ble involvert i investeringen gjennom bekjente, viser også at dette var noe man anså som et profesjonelt preg. I anledning sikredes anførsel om at lånets størrelse, kr 500 000, ikke var et unormalt beløp sett i lys av hans formuesstilling, så bemerker foretaket at han ikke har dokumentert sin formuesstilling. Foretaket viser også til at det ikke har mottatt selve låneavtale, som det har etterspurt, kun en inneståelseserklæring.

Foretaket påpeker at det er uten betydning at andre foretak har innvilget rettshjelp til andre långivere, idet det er uklart hvordan disse har utformet sine vilkår, og det må gjøres en individuell vurdering av hver sak opp mot unntakene i vilkårene, og også om saken kan anses som del av en fellestvist, slik de andre foretakene har lagt til grunn.

Foretaket hevder subsidiært at forholdene anses som en fellestvist, sammen med de øvrige kravene.

Finansklagenemnda Skades begrunnelse

Spørsmålet er om foretaket er ansvarlig for utgifter til rettshjelp, herunder om sikredes tvist er en separat tvist med egen forsikringssum.

Finansklagenemnda Skades flertall, Trine-Lise Wilhelmsen, Elisabet Okkenhaug og Lars Barnholdt, bemerker:

Flertallet mener foretaket må få medhold.

Sikredes rettshjelpsforsikring omfatter tvist sikrede er i «i egenskap av privatperson», men har unntak for tvist som «har sammenheng med sikredes yrke eller erverv».

Uttrykket «erverv» er ifølge norsk synonymordbok synonymt med å «få eller vinne noe gjennom arv, anskaffelse, investering eller andre måter». «Erverv» omfatter derfor enhver aktivitet som gir en økonomisk fordel, herunder kapitalforvaltning eller investeringer i form av utlån mot renter. Samtidig tilsier sammenstillingen av «yrke og erverv» at ervervet må ha et visst profesjonelt preg, jf. at yrke er utøving av en profesjon. Formuleringen «yrke» omfatter imidlertid en lang rekke aktiviteter mot lønn og det kan derfor ikke stilles for strenge krav til slik profesjonalitet. Motsatsen må da være erverv som sikrede kan forventes å foreta som «privatperson».

Det er også i rettspraksis og nemndspraksis lagt til grunn at ikke enhver aktivitet for å tjene penger kan betegnes som erverv i forhold til rettshjelpvilkårene, men at aktiviteten må ha et visst profesjonelt preg, jf. f.eks. FinKN 2019-954. Hva som nærmere ligger i dette er ikke klart definert, men beror på en konkret vurdering. For investeringsvirksomhet uttales det i FinKN 2019-240 at dette beror på «en helhetsvurdering med utgangspunkt i størrelsen og arten av de konkrete investeringer tvisten gjelder, sikredes plasseringshorisont og risikovilje, omfanget av annen eller tidligere aktivitet fra sikrede og sikredes øvrige inntekt og formuesforhold». Andre relevante momenter er den skattemessige behandlingen av aktiviteten, og om den krever særlig kunnskap eller erfaring, jf. LB-1999-562, som også sier at det må dreie seg om en «noenlunde jevnlig avkastning ... som samlet sett også gir forholdet et profesjonelt preg».

Et sentralt spørsmål for om erverv gjennom investering utgjør erverv i vilkårenes forstand er om det dreier seg om passiv plassering av kapital som ledd i normal sparing for å sikre verdiene, eller investeringer som et ledd i en mer næringsmessig forvaltning av kapital hvor hovedformålet er å tjene penger, jf. FKN 2010-167. Ved mer næringsmessig forvaltning av kapital med hovedformål å tjene penger kan ervervet sammenlignes med «yrke», som er unntatt.

Twisten dreier seg om utlån på kr 500 000. Låneavtalen er ikke fremlagt. Beløpet er ikke ubetydelig for en privatperson, men er i seg selv ikke så betydelig at det uten videre kan regnes som et utlån med profesjonelt preg. I FinKN 2025-155 kom imidlertid nemnda til at utlån på kr 350 000 etter omstendighetene kvalifiserte som erverv.

Den fremlagte inneståelseserklæringen for lånet viser at beløpet kunne kreves tilbakebetalt ved påkrav, at gjensidig oppsigelsesfrist var tre måneder, at renter ble beregnet med 14 % p.a., samt at det var deponert underliggende sikkerhet som oversteg lånebeløpet til sikkerhet for plasseringen.

Flertallet mener selve opplegget med utlån gjennom advokat kombinert med inneståelseserklæring og høy rente, i seg selv bærer mer preg av næringsmessig forvaltning av kapital enn en passiv kapitalplassering. Låneavtalen ble formidlet via en advokat og siviløkonom, som må regnes som profesjonell. Selv om sikrede ikke selv hadde kunnskap om den aktiviteten han lånte penger til, brukte han slik kompetanse hos en advokat. Dette er noe annet enn å investere i spareprodukter gjennom finansforetak med konsesjon til å drive denne typen formidling. Utlånsvirksomheten var her utenfor konsesjonssystemet og utenfor normal advokatvirksomhet. Sikrede var kjent med at vedkommende også hadde bistått andre med tilsvarende låneavtaler. Sikrede var derfor deltaker i det som fremsto som systematisk utlånsvirksomhet fra advokaten.

Det dreide seg videre om et relativt betydelig lån og rente som var langt høyere enn normal bankrente. Det er ikke opplyst at utlånet hadde noe annet formål enn å tjene penger, som altså da ikke bare blir aktivitetens hovedformål, men eneste formål. Sikrede anfører at lånebeløpet ikke var høyt sett hen til hans totale formue. Denne er ikke belyst, men flertallet legger etter dette til

grunn at sikrede i sitt yrkesaktive liv hadde opparbeidet seg noe formue, og investerte denne i lån formidlet av en profesjonell part med særdeles gode betingelser. I den utstrekning midlene som ble lånt ut var opparbeidet gjennom profesjonell virksomhet i form av et yrke vil utlånet også representere en form for videreføring av yrkesaktiviteten gjennom forvaltning av kapitalen. Den høye avkastningen ville over tid bidra til å skaffe inntekt til sikredes levemåte gjennom faste utbetalinger av rente så lenge lånet løp, jf. for så vidt LG-1993-1002.

Sikrede har til tross for anmodning fra foretaket ikke fremlagt den aktuelle låneavtalen. Det er uklart for flertallet hva slags virksomhet det ble lånt ut til og om advokaten skulle ha honorar for å formidle lånet. Det er også uklart hvem som skulle «deponere» sikkerheten som omtales i innteståelseserklæringen og hvordan denne skulle deponeres. Uklarhet om disse forhold må gå ut over sikrede. Samlet bærer opplegget preg av så mye usikkerhet at risikoen må regnes som høy og meget spesiell til tross for innteståelseserklæringen – som selv var av en spesiell karakter. Flertallet mener sikrede ved å gå inn i en slik avtale har påtatt seg en risiko som ligger langt utenfor det som er en normal ervervssituasjon for en privatperson, og derfor har mer preg av profesjonelt erverv i vilkårenes forstand. Dette må gjelde selv om beløpet i dette tilfellet er begrenset til kr 500 000.

Samlet mener flertallet dette utlånet har mer preg av næringsmessig forvaltning av kapitalen enn av passiv sparing av oppsparte midler.

Nemndas mindretall, Hege Sundby og Fanny Helle, bemerker:

Mindretallet har kommet til at foretaket er ansvarlig for utgifter til rettshjelp.

I motsetning til flertallet, mener mindretallet at tvisten mellom sikrede og foretaket ikke omfattes av unntaket for tvist som har sammenheng med sikredes «yrke eller erverv».

Slik saken er opplyst for nemnda, mener mindretallet at utlånsavtalen ikke har et tilstrekkelig preg av næringsmessig forvaltning av kapital til at den kan anses å være en del av sikredes «erverv». Forholdene rundt inngåelsen av avtalen og sikredes rolle er etter mindretallets syn ikke belyst på en slik måte at det kan legges til grunn at investeringen hadde et næringsmessig eller profesjonelt preg. På tross av beløpets størrelse og muligheten for høy avkastning, mener mindretallet at det ikke er sannsynliggjort at låneavtalen var noe mer enn en passiv plassering av kapital fra sikredes side.

Mindretallet mener at tvisten som senere har oppstått med foretaket, derfor ikke har sammenheng med sikredes «yrke eller erverv». Tvisten er dermed omfattet av sikredes rettshjelpdekning.

Ettersom flertallet har kommet til at tvisten ikke er omfattet av rettshjelpdekningen, tar ikke mindretallet nærmere stilling til foretakets subsidiære anførsel om at forholdene anses som én felles tvist.

Avgjørelsen er avgitt under dissens.

Finansklagenemnda Skades konklusjon

Foretaket gis medhold.

Ved behandlingen deltok Trine-Lise Wilhelmsen (leder), Elisabet Okkenhaug (bransjerepresentant), Lars Barnholdt (bransjerepresentant), Hege Sundby (forbrukerrepresentant) og Fanny Helle (forbrukerrepresentant).